



Ким бир мўминнинг оғир ишини енгиллатса...

Юртимизда кузатилаётган қишнинг қировли кунлари халқимизнинг меҳр-оқибатлилик фазилятларини яна бир карра синовдан ўтказди. Шундай дамларда муҳтож кишиларга ёрдам кўрсатиш жуда зарур. Шу муносабат ила Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Нуриддин домла Холиқназаров ташаббуслари ила барча имом-хатиблар хайрия ишларида фаол бўлишга чорланди.

Албатта, мусулмоннинг бошига тушган синовли кунларда ёрдам қўлини чўзиш Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг суннатларидир. Зеро, Абу Хурайра розийаллоху анхудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Ким бир мўминдан дунё машаққатларидан бирини аритса, Аллоҳ таоло ундан қиёмат кунининг машаққатларидан бирини аритади. Ким бир камбағалнинг ишини енгиллатса, Аллоҳ унинг дунё охират ишларини енгиллатади. Ким бир мусулмоннинг айбини беркитса, Аллоҳ таоло**

ҳам уни дунё ва охиратда айбини беркитади”, деб марҳамат қилганлар (Имом Термизий ривояти).

Имом-хатибларимиз ҳомийлар билан биргаликда республика миқёсида эҳтиёжманд оилаларга 2 млрд. 60 млн. сўмлик хайрия ишларини амалга оширишди.

Хусусан, шу йил 10–13 январь кунлари Тошкент вилоятидаги 427 нафар ижтимоий ҳимояга муҳтож оилага жами 463 млн. сўмга яқин озиқ-овқат маҳсулоти, печлар, кийим-кечаклар тарқатилди. Шунингдек, вилоятнинг чекка ҳудудлари, жумладан, Пискент, Паркент, Бўка, Чиноз ва Оққўрғон туманларида истиқомат қилаётган 55 та оилага жами 15 млн. сўмлик кўмир етказиб берилди.

Тошкент шаҳри имом-хатиблари ҳам ҳудудларда кам таъминланган, ёрдамга муҳтож оилалар учун ташкил этилаётган хайрия тадбирларида фаол иштирок этишди. Масалан, пойтахтдаги кўплаб хонадонларга озиқ-овқат маҳсулотлари, вилоятлардаги муҳтож оилаларга печ, кўмир

каби жами 449 млн. сўмлик моддий ёрдам тарқатилди.

Фарғона вилоятида 834 та кам таъминланган оилага 365 млн. сўмлик кўмир тарқатилди. Худди шундай хайрия ишлари Бухоро, Хоразм, Қашқадарё, Самарқанд вилоятларида ҳам амалга оширилди.

Бир сўз билан айтганда, имом-хатибларнинг хайрия ишларидаги фаолликлари таҳсинга лойиқ. Юнусобод туманидаги “Омина” масжиди имом-хатиби Юсуфхон Муҳиддинов ҳомийларни жалб этган ҳолда Қорақалпоғистон Республикаси ва Қашқадарё вилоятида боқувчисини йўқотган 150 та хонадонга озиқ-овқатлар ҳамда 450 миллион сўмлик пул маблағларини ҳада қилишди.

Дарҳақиқат, эл бошига иш тушганда жипслашиш, ҳамжиҳат бўлиш — халқимизга хос фазилят. Бу безавол қадриятларимиз Ислом таълимоти асосида янада гуллаб-яшнайд.

Баҳриддин ХУШБОҚОВ

Адолат – динимиз шиори

Сулаймон алайҳиссалом фатвоси

«Довуд ва (ўғли) Сулаймоннинг экинзор хусусида ҳукм қилган кезларини (эсланг!) ўшанда унга қавмининг кўйлари (тунда) кирган (ва уни пайҳон қилган) эди. Биз уларнинг (чиқарган) ҳукмига шоҳид эдик. Бас, Биз уни Сулаймонга англадик. Биз ҳар иккисига ҳикмат (пайғамбарлик) ва илм ато этдик...» (Анбиё сураси, 78–79-оятлар).

Бир одамнинг кўйлари кечаси бировнинг экинзорига кириб, пайҳон қилади. Шунда улар тортишиб қолишиб, муаммоларини ҳал қилиб беришини сўраб, Довуд алайҳиссаломнинг ҳузурига келишади. Довуд алайҳиссалом кўйлар экинзор эгасига берилсин, деб ҳукм қилади. Иккиси Довуд алайҳиссаломнинг ҳузуридан чиқиб кетаётганида, ўн ёшли Сулаймон алайҳиссалом (ҳали пайғамбарлик берилмаган эди) улардан отаси қандай ҳукм чиқарганини

сўради. Улар Довуд алайҳиссаломнинг фатвосини маълум қилишади. Бу фатводан қониқмаган Сулаймон алайҳиссалом уларнинг иккиси билан отасининг ҳузурига қайтиб кириб, куйидаги ечимни таклиф қилади: кўйлар экинзор эгасига, экинзор эса, кўйларнинг эгасига берилсин. Кўйларнинг эгаси экинзорни аввалги ҳолига келтиргунича экинзор эгаси кўйларнинг сути, жуни ва кўзиларидан фойдаланиб турсин.

2-бетда

ҚИСҚА САТРАЛДАРДА

✓ 3 февраль куни Бўстонлик туманидаги Қораманас қишлоқ фуқаролар йиғинида “Оқ ота” жоме масжиди очилиш маросими бўлди. Тадбирда вилоят бош имом-хатиби Жасурбек Раупов, туман имомлари, маҳалла фаоллари, нуроний отахонлар, ҳомийлар иштирок этди. Масжид 600 ўринли, гумбази баландлиги 18–20 метр.

✓ 4–8 февраль кунлари Миср Араб Республикасининг Қоҳира шаҳрида ўтган 29-халқаро Қуръони карим мусобақасида 58 мамлакатдан жами 108 нафар қори иштирок этди. Ўзбекистон номини Тошкентдаги “Мирбобо ота” жомеи имом ноиби Аълохон қори Нуриддинов ҳифз йўналишида ҳимоя қилди.

✓ 6 февраль куни юз берган кучли зилзилада кўплаб одамлар қурбон бўлгани муносабати билан Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Нуриддин домла Холиқназаров Туркия диёнат ишлари бошқармаси раиси Али Эрбошга ҳамдардлик мактуби йўллади.

✓ “Умра–2023” мавсуми зиёратчиларига хизмат кўрсатадиган барча ҳудудлардаги гуруҳ раҳбарлари (элликбошилар)га “ZOOM” дастури орқали икки марта онлайн ўқув машғулот ўтказиш йўлга қўйилди.

✓ 6–8 февраль кунлари Жазоир Вақфлар ва Дин ишлари вазирлиги томонидан “Исро ва Меърож” куни муносабати билан 18-халқаро онлайн Қуръони карим мусобақаси бўлиб ўтди. Унда юртимиз номидан Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институти 1-курс талабаси Сирожиддин қори Жалилов Жазоирнинг Zoom дастури орқали қатнашди.

✓ 9 февраль куни “Ҳидоят” ва “Мўминлар” журналлари ҳамда “Ислом нури” газетасининг 2023 йилги обунасида уюшқоқлик кўрсатган Наманган вилояти вакилиги икки кишилик Умра сафари йўлланмаси билан тақдирланди. Ана шундай йўлланмани сал олдинроқ Самарқанд вилояти вакилиги қўлга киритган эди.

Аллоҳ таоло кечирувчи ва раҳмлидир

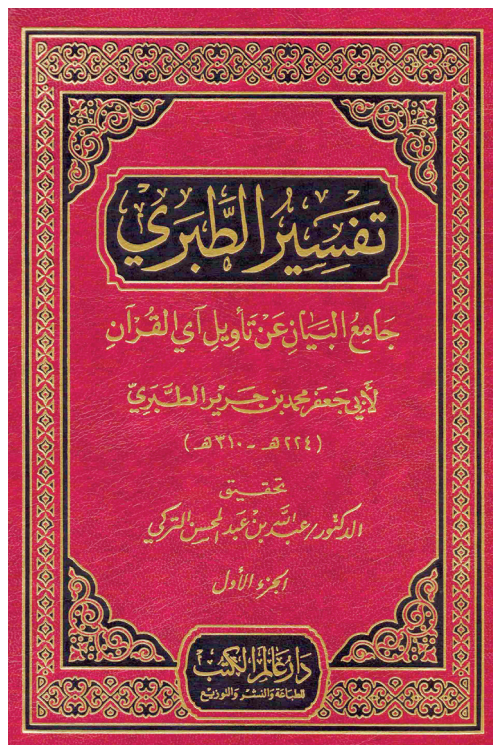
“Кимда-ким бирор ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини билади» (Нисо сураси, 110-оят).

Заҳҳок айтади: «Бу оят Ҳамза розийаллоҳу анҳунинг қотили Ваҳший ҳақида нозил бўлган. У мушрик эди, Ҳамзани ўлдирди. Кейин Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келиб: «Мен қилган ишимдан афсус-надоматдаман. Мен учун тавба борми?» деди. Шунда «Кимда-ким бирор ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса...» ояти нозил бўлди».

Абдуллоҳ ибн Масъуд розийаллоҳу анҳу айтади: «Ким (Нисо

сура(си)даги бу икки ояти каримани ўқиса, сўнг истиффор айтса, у мағфират қилинади: «Агар улар ўзларига зулм қилгач, дарҳол Сизга келишиб, Аллоҳдан кечирим сўраганларида ва Пайғамбар ҳам улар учун кечирим сўраганда, Аллоҳни кечирувчи ва раҳм-шафқатли эканини билган бўлур эдилар» (64-оят). «Кимда-ким бирор ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини билади» (110-оят).

Абу Бакр Сиддиқ розийаллоҳу анҳу: «Қайси банда бирор гуноҳ қилса-ю, сўнг таҳорат олиб, икки ракат намоз ўқиса ва Аллоҳ таолога истиффор айтса, албатта, у мағфират қилинади», деди-да, бу оятни тиловат қилди: «Кимда-ким бирор ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан



кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини билади»).

Хубайб ибн Абу Собит айтади: «Абдуллоҳ ибн Муғаффал розийаллоҳу анҳунинг олдида бир аёл

келиб, бузуқлик қилиб ҳомиладор бўлиб, туққач, боласини ўлдирган аёл ҳақида сўради. Ибн Муғаффал: «У дўзахий бўлади!» деди. Аёл йиғлаганча қайтиб кетаётган эди, Ибн Муғаффал уни чақириб бундай деди: «Кимда-ким бирор ёмон иш қилса ёки ўз жонига жабр қилса, сўнгра Аллоҳдан кечирим сўраса, Аллоҳнинг (қанчалик) кечирувчан ва раҳмли эканини билади», оятини тиловат қилди. Оятни эшитган аёл кўз ёшларини артиб, қайтиб кетди».

Абдуллоҳ ибн Аббос розийаллоҳу анҳумо айтади: «Ким бирор кичик ёки катта гуноҳни қилиб қўйиб, сўнг Аллоҳга истиффор айтса, гарчи унинг гуноҳлари осмонлару Ердан ва тоғлардан-да каттароқ бўлса ҳам, Аллоҳ таолонинг кечирувчи ва раҳмли эканини билади» («Тафсиру Табарий»).

Манбалар асосида
Боборовшан РАСУЛОВ
тайёрлади.

Ақида

Қийинчилик, бало, ғам ва синов ҳақида

Аҳли сунна вал жамоа этиқо-дида Аллоҳ таоло томонидан имтиҳон ва синов бўлиши жоиз. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Эсланг, Иброҳимни бир неча сўзлар билан Рабби имтиҳон қилганида, уларни мукаммал адо этди...» (Бақара сураси, 124-оят). Бу оятда Иброҳим алайҳиссаломнинг имтиҳон қилингани ҳақида хабар берилмоқда.

«(У) сизларнинг қайси бирингиз чиройлироқ (савоблироқ) амал қилувчи эканингизни синаш учун ўлим ва ҳаётни яратган Зотдир...» (Мулк сураси, 2-оят). Шунингдек, У Зот бандаларини имтиҳон қилишга буюрган: «Эй

мўминлар! Қачон сизларга (Маккадан) мўмина аёллар ҳижрат қилиб келсалар, уларни имтиҳон қилиб кўрингиз!...» (Мумтаҳина сураси, 10-оят).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Бало (синов), ҳаво (истак, майл, хоҳиш) ва шаҳват Одам алайҳиссалом табиятига қўшиб қорилган». «Энг қаттиқ синов – биз пайғамбарлар жамоасига, ундан кейин авлиёларга, сўнгра уларга ўхшашларга ва ундан кейин уларга ўхшашларга етади» (Имом Термизий ривояти).

Имтиҳон ва синовдан мақсад ҳужжатни лозим қилиш, бандада мавжуд нарсани ўзига кўрсатиб

қўйиш ва қилган амалини унга билдириб қўйишдир. Ғам-ташвиш ва касаллик унинг гуноҳларига каффорат бўлади ва шу орқали даражаларини зиёда қилади. Набий алайҳиссалом: «Бир кечалик иситма бир йиллик (гуноҳ) га каффоратдир», деб марҳамат қилганлар.

Аллоҳ таоло махлуқларни Ўзининг бандалари (куллари) қилиб яратди. Муҳтожлик банданинг сифатидир. Маълумки, меҳнат ҳам инсонга оғирлик ва машаққат туғдиради. Таҳоратсиз намоз жоиз эмас. Сувсиз таҳорат қилиш имкони йўқ. Кўпинча сув қудуқ қазишдан ҳосил бўлади. Бу ишлар

ҳам инсонга машаққат ва қийинчилик етказди.

Аллоҳ таоло ёз фаслини азият берувчи иссиқ, киш фаслини эса махлуқотларга талафот етказувчи совуқ қилиб яратди. Аллоҳ таоло бу сабабларни машаққат, қийинчилик, азият ва талафот сифатида жорий этган. Буларнинг барчаси Аллоҳ таолонинг қазоси, қудрати, ҳикмати ва хоҳиш-иродаси туфайли юз беради.

Соатмурод ПРИМОВ,
Имом Бухорий номидаги
Тошкент ислом институти
Илмий ишлар ва фан бўйича проректори

Адолат – динимиз шиори

1-бетда

Экинзор аввалги ҳолига келгач, экинзор ҳам, қўйлар ҳам ўз эгаларига қайтарилади.

Довуд алайҳиссалом бу ҳукмининг ўзи чиқарган ҳукмдан кўра адолатлироқ эканига қаноат ҳосил қилгач, ўғли айтгандек фатво берди.

Қуйидаги воқеа ҳам Сулаймон алайҳиссаломнинг

ҳакамлик маҳоратини намойиш этади.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Икки аёлнинг чақалоқ ўғиллари ёнма-ён ётганди, бир пайт бўри келиб болалардан бирини олиб қочди. Аёлларнинг бири: «У сенинг болангни олиб кетди», деса, бошқаси: «Йўқ, сенинг болангни олиб кетди, бу бола меники», деб

тортишиб қолишди. Охири масалани Довуд алайҳиссаломгача кўтариб чиқишди. Довуд алайҳиссалом болани аёллардан ёши каттароғига берди. Аёллар чиқиб кетатуриб Сулаймон алайҳиссаломга дуч келишди ва воқеани унга тушунтиришди. Сулаймон алайҳиссалом: «Менга пичоқ келтиринг, иккингизга болани бўлиб бераман», деди.

Аёллардан ёшроғи: «Йўқ, ундай қилманг, Аллоҳ сизга раҳм қилсин, бола, ҳақиқатан, уники», деди. Шунда Сулаймон алайҳиссалом бола ёшроқ аёлники, деб ҳукм чиқарди» (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривояти).

Жалолиддин ҲАМРОҚУЛОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари
идораси раиси ўринбосари

Набий алайҳиссаломнинг муомаладаги олижанобликлари*



Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўзлари билан суҳбат қилиб турган ёки савол сўраган кишининг сўзини эътибор билан эшитар, уларни қабул қилар ва илтифот кўрсатар эдилар.

Анас розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Бирон киши Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг кулоқларига шивирлаганини, яъни махфий гапирганини кўрмаганман. У зот муборак бошларини ундан (сўзловчидан) узоқ тутар, у киши ҳам бошини узоқ қилар эди”¹.

Амр ибн Ос розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам хулқи бузуқ кишиларга ҳам гавдалари билан ўгирилиб гапирар эдилар. Шу боис Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни ёмон кўрган кишилар ҳам яхши кўриб қолишарди”².

Салом берган кишига, ундан-да чиройлироқ тарзда жавоб қайтарар эдилар. Бирон киши билан кўришсалар, у қўлини тортиб олмагунча биринчи бўлиб қўлларини тортмас эдилар³.

У зот очиқ юзли ва табассумли киши эдилар. Бирор киши хушурларига келса, уни чиройли қабул қилар эдилар. Аммор розийаллоҳу анҳу келганда: **“Марҳабо, эй ўзи яхши, яхшиликка ёрдам берувчи одам!”** деганлар⁴.

У зот хушурларига келган кишини гўзал кўринишда қарши олар, саҳобалари келса: **“Аҳволингиз яхшими?”** деган сўзлари билан ҳолаҳвол сўрар ва: **“Аллоҳ сизни яхшиликда қилсин”**, дер эдилар.

Бирор қавмнинг улуғлари, хурматли кишилари келса, хурмат-иззатини жойига қўйиб, кийимларини уларнинг остига тўшар эдилар. Бир куни у зот саҳобалари билан ўтирганларида Жарир ибн Абдуллоҳ Бажалий деган киши кириб келди ва хонада ўтиришга жой йўқлигидан остонага ўтириб қолди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дарҳол кийимларини ечиб, унга узатдилар. Жарир кийимни олиб, юзига сурди, ўпди, йиғлади ва ўзларига қайтариб: “Мени хурмат қилибсиз, Аллоҳ сизни хурмат қилсин! Сизнинг кийимингизни асло тагимга тўшамайман”, деди. У зот ўнгга-чапга қараб: **“Хузуригизга бир қавмнинг улуғи келса, уни хурмат қилинлар”**, дедилар⁵.

* Давоми, бошланиши ўтган сонларда.



Сўзда ва савол сўрашда қавмнинг ёши улуғларини биринчи ўринга қўйиб: **“Каттадан бошланлар”**, дер эдилар⁶.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суҳбатдошлари шариатда рухсат берилган сўзларни гаплашиб ўтирсалар ёки мубоҳ бир ҳолатда бўлсалар, уларга монелик қилмасдилар. Гуноҳ бўлмаган ишлар ҳақида сўз очилса, гапга қўшилардилар.

Хорижа ибн Зайд розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам дунё ҳақида гап кетса, бизга қўшилиб дунёни зикр қилар, охира-тани эсласак, бизга қўшилиб охира-тани эслар эдилар. Таом ҳақида гаплашсак, бизга қўшилиб, таом ҳақида гапирардилар”⁷.

Жобир ибн Самура розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Улар (саҳобалар) жоҳилиятда бўлиб ўтган ишлар ҳақида гаплашар, кулишар эдилар. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам индамай, табассум қилиб кўяр эдилар”⁸.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам саҳобаларини кўпинча табассум билан қарши олар, уларга нимадир гапирмоқчи бўлсалар, гўзал ифодали иборалар билан сўзлар эдилар.

Умму Дардо розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Абу Дардо бирор гап гапирса, табассум қилар эди. Мен унга: “Гапирганингизда одамлар сизни аҳмоқ деб ўйламайдими?” дедим. У: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг бирор сўз гапирганларини эшитган ё кўрган бўлсам, албатта, табассум қилар эдилар”, деди».

«Бир гуруҳ ҳабашийлар масжидда найза ўйнатиб машқ қилаётганларида Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам Ойша розийаллоҳу анҳога томоша қилишга рухсат бердилар. Ойша розийаллоҳу анҳо у зотнинг елкаларига суяниб туриб, томоша қилдилар»⁹. Бир ривоятда: «Ҳабашийлар рақсга тушар ва: “Муҳаммад – солиҳ банда”, дейишарди», дейилган¹⁰.

Ибн Саъд розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Жаъфарга: **“Хилқатимга ҳам, хулқимга ҳам ўхшайсан”**, дедилар. Жаъфар хурсандлигидан ўрнидан туриб, у зотнинг атрофларида айланиб ўйнай бошлади». Бошқа бир ривоятда Али розийаллоҳу анҳуга: **“Сен мендансан, мен сенданман”**, дедилар. Зайд розийаллоҳу анҳуга эса: **“Сен бизнинг биродаримизсан, мавлойимизсан”**, деганлар. Учовлари, яъни Жаъфар, Али ва Зайд розийаллоҳу анҳулар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг атрофларида ўйинга тушиб кетишди. Абу Довуднинг ривоятида: “Жаъфар туриб ўйнади, Зайд туриб ўйнади”, деган лафз келтирилган¹¹. Хофиз Суютий айтади: “Ўйинга тушиб кетганлари кўпроқ Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг улар ҳақида айтган гапларидан суюнганларидан бўлган. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам уларни бундан қайтармаганлар”.

Имом Ҳоким Ойша розийаллоҳу анҳудан ривоят қилган ҳадисда: “(Тўйда) ўйин-кулги ҳам бўлдимиз? Ансорлар ўйин-кулгини яхши кўради-ку”, дейилган. Бу ҳадисда нафс малолланиб, қийналиб қолганда унга бироз дам бериш ва уни роҳатлантириш кераклигига ҳужжат бор.



Саййид Муҳаммад Ҳасанийнинг
“Икки олам сарвари” асаридан

Ғиёсиддин ҲАБИБУЛЛОҲ таржимаси.

¹ Имом Абу Довуд ривояти.

² Имом Табароний ривояти.

³ Имом Баззор ва Имом Табароний ривояти.

⁴ Имом Термизий ривояти.

⁵ Аскарий ривояти.

⁶ Имом Бухорий ривояти.

⁷ Имом Термизий ва Имом Табароний ривояти.

⁸ Имом Муслим ривояти.

⁹ Имом Бухорий ривояти.

¹⁰ Имом Аҳмад ривояти. Изоҳ: Бу ерда рақс деганда ўзларининг урф-одатларига хос ўйнаш назарда тутилади.

¹¹ Ироқий бу ривоятнинг санадини ҳасан деган.

Масала

Намозга доир фатволар

344-ФАТВО

Жума куни заволадан олдин ёки кейин сафарга отланиш макруҳ эмас. Лекин киши шаҳардан чиқиб кетгунига қадар жума вақти ўтиб кетмаслигини билса, жума намозини ўқиб, сўнг кетиши лозим.

«Оламгирия», «Муҳит»

345-ФАТВО

Одатда кишиларда икки хил ватан бўлади. Биринчиси, ватани аслий, яъни аҳли оиласи билан яшайдиган жой. Иккинчиси, ватани иқомат, яъни ватани аслийдан вақтинча чиқиб, ўн беш кун ё ундан кўп муддат туришни ният қилган яшаш жойи. Ватани аслийдан аҳли оиласи билан иккинчи ватанга кўчиб борса, биринчи жойига борганида мусофир бўлади. Аммо иккинчи яшаш жойида янги оила курса, иккинчи жойи ҳам ватани аслийга айланади. Сафарга чиқиб ё сафар масофасидаги жойда ўн беш кун ё ундан ортиқ муддат тургач, ватани аслийга қайтганда иқомат ниятини қилиш лозим бўлмайди. Аммо ўн беш кун туришни ният қилган жойидан — ватани иқоматдан сафарга чиқиб, яна ўша ерга — ватани иқоматга қайтиб келганида иқомат ниятини қайта қилиш лозим бўлади.

«Оламгирия», «Кифоя», «Табийн»

Изоҳ: ўн беш кун ё ундан кўп муддат туришга азму қарор қилиш иқомат нияти дейилади.

347-ФАТВО

Намоз ўқиса, ўғри ва қароқчилар нарсаларини талаб кетишидан хавфсираган мусофир намозни (охирги вақтигача) кечиктириши мумкин.

«Оламгирия», «Ғароиб»

348-ФАТВО

Фарз намозини узрсиз улов устида ўқиш жоиз эмас. Бу ердаги узрга: уловдан тушса, ўзи, кийими ё уловига ўғри, йиртқич ёки душман тажовуз қилишидан қўрқиш; уловга қайтиб миниб олишига кўзи етмаслик; ер лой бўлиб, қуруқ жойнинг йўқлиги кабилар киради.

«Оламгирия», «Шарҳул Канз», «Муҳит»

5-бетда

Абдуллоҳ ибн Умар ибн Хаттоб розийаллоҳу анҳумо ривоят қилади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **“Ислом беш нарса асосига барпо этилган: Аллоҳ таолодан бошқа бирор илоҳ йўқ эканига, Муҳаммад алайҳиссалом Унинг расули эканига иқрор бўлиш, беш вақт намозни адо қилиш, закот бериш, Рамазон рўзасини тутиш ва Байтуллоҳни ҳаж қилиш”**, деганларини эшитдим» (Муттафақун алайҳ).

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Айтинг (эй Муҳаммад!): “Эй одамлар! Мен сизларнинг барчангизга (юборилган) Аллоҳнинг расули (элчиси)дирман. У (Аллоҳ) осмонлар ва Ернинг ҳукмронлиги измида бўлган Зотдир, Ундан ўзга (ҳеч бир) илоҳ йўқ. (У) тирилтиради ва ўлдиради. Аллоҳга ва Унинг расулига иймон келтирингиз! У (расули) Аллоҳга ва Унинг калималари (илоҳий китоблари)га**

ишонадиган уммий (ўқиш-ёзишни билмайдиган) пайғамбардир. Унга эргашингиз, токи ҳидоят топгайсиз!”» (Аъроф сураси, 158-оят).

Намоз Ислом динининг иккинчи рукнидир, бандадан қиёмат куни биринчи сўраладиган амал намоздир.

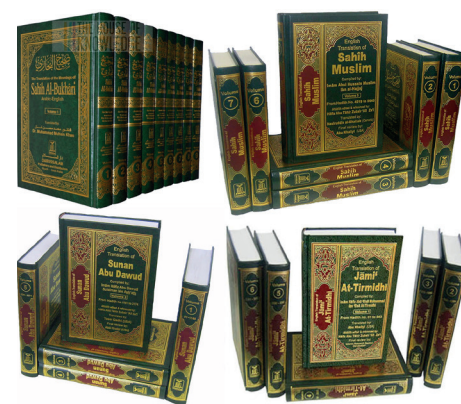
Закот Аллоҳ таоло фарз қилган молиявий ибодатдир. Куръони каримда Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Уларнинг молларидан садақа олинг. Бу билан уларни поклайсиз, тозалайсиз ва уларнинг ҳаққига дуо қилинг»** (Тавба сураси, 103-оят).

Закотда инсонларга яхшилик қилиш, уларни тиланчиликдан халос қилиш каби гўзал фойдалар бор. Закот бермаслик Ер юзидан бараканинг кўтарилишига сабаб

бўлади. Бурайда розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: **“Қайси бир қавм закотни ман қилса, Аллоҳ таоло улардан қатра (сув)ни ҳам тўсиб қўяди”** (Ҳоким ва Байҳақий ривояти).

Рамазон рўзасини тутиш мусулмон киши иймонини сақлайди. Рўза банданинг ҳимматини оширадиган иймоний озуқадир.

Ҳаж ҳижратнинг тўққизинчи йили фарз қилинди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Одамлардан йўлига қодир бўлганларига Аллоҳ учун байтни ҳаж қилмоқ лозимдир»** (Оли Имрон сураси, 97-оят). Аллоҳ таоло ҳаж ибодатини биз мусулмонларга гуноҳлардан халос бўлишимиз учун фарз қилган. Абу Хурайра розийаллоҳу анҳудан



ривоят қилинади. Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ким Аллоҳ учун ҳаж қилиб, фаҳш сўз айтмаса ва фисқу фасод қилмаса, худди онасидан янги туғилгандек (гуноҳлардан пок) бўлиб қайтади”**, деб марҳамат қиладилар (Имом Бухорий ривояти).

Манбалар асосида “Қўқалдош”
ўрта махсус ислом билим
юрти мударрисси
Авазбек ЖУМАБОВ тайёрлади.

Моҳият

Давлатимиз раҳбари таклифи билан 2023 йил “Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили” деб номлангани кўпчиликни қувонтирди. Сабаби, бундан кўзланган мақсад мамлакатимиз таракқиёти ва халқимиз фаровонлигини янада ошириш, одамларнинг бахтли турмуш кечиришига эришишдир.

Дарҳақиқат, инсон — азизу мукаррам зот. Муқаддас динимиз инсон қадрини ниҳоятда юксак даражага кўтаради, дунёдаги барча нарсалар унга хизмат қилиш учун яратилганини уқтиради.

Куръони каримда марҳамат қилинади: **«Батаҳқиқ, Биз Бани Одамни азизу мукаррам қилиб қўйдик ва уларни қуруқлигу денгизда (улов-ла) кўтардик ҳамда уларни пок нарсалар ила ризқлантирдик ва уни Ўзимиз яратган кўп нарсалардан мутлақо афзал қилиб қўйдик»** (Исро сураси, 70-оят).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи

Жамият ривожининг калити

ва саллам: **“Мўмин киши Аллоҳ таоло наздида баъзи фаришталардан ҳам мукаррамдир”**, деганлар. Демак, инсонга инсондек муносабатда бўлиш ҳар бир жамиятнинг устувор вазифаси бўлиши керак.

Амр ибн Шуайб отасидан, у киши бобоси розийаллоҳу анҳудан ривоят қилади: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Кичикларимизга раҳм қилмаган, катталаримизни қадрламаган биздан эмас”**, дедилар» (Имом Абу Довуд ривояти).

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг **“биздан эмас”** дейишлари жуда оғир лафздир. Бу “мусулмон эмас”, “менинг умматим эмас” деган маънони англатади. Нима учун ёши катталарни қадрлаш, ёшларга раҳм қилиш нақадар юксак мақомга қўйилмоқда? Чунки инсонлар бир-бирига сийлаи раҳм қилмас, ҳурмат кўрсатишмас экан, ўртада меҳр-оқибат, бирдамлик, аҳиллик

йўқолади. Исломнинг асосий тамойилига путур етади.

Энди таълим олиш масаласига тўхталсак. Албатта, инсоннинг камолотини таълим-тарбиясиз тасаввур қилиб бўлмайди. Шунинг учун динимизда фарзанд тарбиясига ўта муҳим вазифа деб қаралади. Тарбия эса илм билан ҳосил бўлади.

Аллоҳ таоло Таҳрим сурасининг 6-оятда: **«Эй иймон келтирганлар! Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган оловдан сақланг»**, деб марҳамат қилади. Ибн Мардавайх Зайд ибн Асламдан қуйидаги ҳадисни ривоят қилади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам **«Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган оловдан сақланг»** оятини тиловат қилганларида одамлар: “Ё Расулуллоҳ, (ўз нафсимизни-ку сақлаймиз, аммо) аҳлимизни қандай сақлаймиз?” деб сўрашди. У

зот: **“Аллоҳ таоло яхши кўрган ишларга уларни буюрасизлар ва Аллоҳ таоло ёмон кўрган нарсалардан уларни қайтарасизлар”**, деб жавоб берганлар (**“Дуррул мансур”** Суютий).

Ҳазрати Али розийаллоҳу анҳу **«Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган оловдан сақланг»** оятини “Ўзингизга ва аҳлингизга яхшиликни таълим беринглар ва уларни одобли қилинглар”, деб тафсир қилган (Имом Ҳоким ривояти).

Хулоса ўрнида айтиш жоиз, илм олишни асло тўхтатмаслик зарур. Зеро, бешиқдан то қабргача илм олиш лозим. Қиёматда илм ўз соҳибининг зарарига ёки фойдасига хужжат бўлиши мумкин. Фойдали илм олиб, унга амал қилганлар дунёю охиратда саодатманд бўлишади.

Санжарбек САПАЕВ,
Хива тумани бош имом-хатиби

Тушунча

“Мукаллаф” деганда Аллоҳ таолонинг амр ва қайтариқларини бажаришга лаёқатли бўлган мусулмон кишилар тушунилади.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Инсон ва жинларни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим»** (Зориёт сураси, 56-оят).

Банданинг зиммасига шаръий ҳукмлар вожиб бўлиши ва у ҳақда охиратда саволга тутилиши учун шарт бор: мусулмон бўлиши; ақли соғлом бўлиши; балоғатга

етган бўлиши. Аксинча бўлса, уларнинг амр ва қайтариқлар боразида жавобгарлиги йўқ.

Шаръий амр ва қайтариқлар саккиз турга бўлинади: **фарз, вожиб, суннат, мустаҳаб, мубох, макруҳ, ҳаром, муфсид**. Булар яна учга бўлинади: бажарилиши лозим бўлган амаллар, тарк қилиниши лозим бўлган амаллар ва ихтиёрий амаллар.

Масалан, **«Намозни тўқис адо этинглар»** (Нур сураси, 56-) оятига кўра, намоз ўқиш бажарилиши лозим бўлган (фарз) амалдир. **«Албатта, хамр, қимор, бутлар ва (фол очадиган) чўплар ифлосдир. Шайтоннинг ишидир. Бас, ундан четда бўлинг»** (Моид сураси, 90-) оятига мувофиқ, ичкилик ва қимордан четланиш тарк қилиниши лозим бўлган (ҳаром) амалдир.

«Денгиз ови ва унинг таоми сизга ва сайр қилувчиларга ҳалол қилинди» (Моид сураси, 96-) оятига кўра, денгиз ҳайвонларини овлаш ва истеъмол қилиш ихтиёрий (мубох) амалдир.

Закийиддин Шабаннинг “Усул фиқҳ”
ва Айтач Айдиннинг “Ислом ҳуқуқининг
200 атамаси” китоблари асосида
Абдувоҳид ЎРОЗОВ тайёрлади.

Қуръон ва суннатга ўзи тушунгандай амал қилиш оқибатлари*

Биринчи муаммо

Мазҳабларни инкор қилувчилар Қуръон ва суннатга тўғридан-тўғри эргашишга тарғиб қилишади. Яъни, ҳар ким Қуръонни карим ва ҳадиси шарифларга тўғридан-тўғри – ўзи тушунгандай амал қилиши керак, дейишади. Ҳолбуки, бундай қилиш кўплаб муаммо ва хатарларни келтириб чиқаради.

Муаммо ва хатарларнинг биринчиси, киши бу ҳолатда ўзини мужтаҳид ҳисоблай бошлайди. Қуръони карим ва суннати мухтаҳаранинг таржималарига мужожаат қилади ва табиийки, кўп ҳолларда хатога йўл қўяди. Бундай хато нафақат унинг ўзига, балки атрофидагиларга ҳам салбий таъсир қилади. Бу ҳолатни Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак ҳадисларида охир замон аломатлари сифатида санаганлар: **“Қачонки, одамларнинг ўз бахилликларига тобелиги, ҳавои нафсларига эргашиётгани ва ҳар ким ўз раъйи (фикри) билан**

қаноатланганини кўрсанг...” (Имом Термизий ривояти).

Бошқа ривоятда: **“Кишининг ўз раъйи билан қаноатланиши ва бу ҳаммасидан оғир (ёмон) роғидир”**, дейилган (**“Шуабул ийман”**).

“Ушбу умматнинг охиргилари аввалгиларини лаънатлайди” (Имом Абу Довуд ривояти).

Мужтаҳид бўлмаганларнинг Қуръон ва суннатга тўғридан-тўғри мужожаат қилишлари нималарга олиб келишига доир иккита мисол. Буларни Имом Муҳаммад Зоҳид Кавсарий раҳимаҳуллоҳ келтирган.

Биринчи мисол. Бир одам ҳар истинжо қилганидан кейин витр намозини ўқир эди. Ундан нега бундай қилиши ҳақида сўрашганида, у қуйидаги ҳадисни келтирган: **“Ким истижмор (истинжо) қилса, бас, витр қилсин”** (Имом Термизий ривояти).

Араб тилидаги “витр” сўзининг луғавий маъноси тоқ сонни ҳам, витр намозини ҳам англатади. Витр намозининг номланиши унинг тоқ (уч ракат) лигидан келиб чиққан. Бу одам ҳадисдаги “витр”ни намоз маъносида (!) тушуниб

олган. Ҳадиснинг ҳақиқий маъноси эса ким таҳорат ушатганидан кейин истижмор қиладиган (аъзосини тош-кесаклар билан қуритадиган) бўлса, тош-кесакларни тоқ (битта, учта, бешта...) қилсин, деганидир.

Иккинчи мисол. Яна бир одам бировнинг боғини суғориш тақиқланади деб ҳисоблайди. Унинг бундай хулосага келиши қуйидаги ҳадисга асосланади: **“Аллоҳга ва охират кунига иймон келтирган киши учун бировнинг экинини ўзининг суви билан суғормоғи ҳалол бўлмайди”** (Имом Абу Довуд ривояти).

Бу одам ҳам ҳадиснинг луғавий маъносини тушуниб олган. Ҳолбуки, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу ҳадисни мажозий маънода айтганлар. Ҳадисдан ирода қилинган маъно эса ҳомиладор аёлга уйланган киши то аёл туғмагунча у билан яқинлик қилмай турсин, дегандир.

Демак, шаръий насс (матн)лардан ҳукм олиш учун араб тилини библишнинг ўзи кифоя қилмайди.

“Нега мазҳабга эргашилади?” китобидан
Азизбек ХОЛНАЗАРОВ таржимаси

* Давоми, бошланиши ўтган сонда.

Азизлар ёди

Абдулҳамид ибн Саид Термизий

XVII аср охири ва XVIII аср бошларида яшаб ўтган Абдулҳамид ибн Саид Термизий ўз даврининг етук уламиси бўлган. Термиз туманининг Паттакесар қишлоғида туғилган бу зотнинг каромат соҳиби экани болалигида аён бўлган. Олти яшар чоғида ғойибона тарзда уйларига ким ёки қандай инсон меҳмонга келаётганини айтиб берган.

Абдулҳамид ибн Саид ёшликдан диний таълимни мукамал ўзлаштиради. Афсуски, алломанинг ота-онаси, устозлари кимлиги, у киши қаерларда таълим олгани ҳақида аниқ маълумотлар бизга етиб келмаган. Ривоятларда у киши самарқандлик мутасаввиф ҳожи мулла Вали Азизонга мурид тушиб, бир неча йил хизматида бўлгани ва у зот вафотидан сўнг Термизга қайтиб келгани айtilади. Абдулҳамид Термизий ҳадис илмидан ёшларга сабоқ берган ва Қуръонни гўзал қироат қилган.

Очиқ чехрали, юзидан нур ёғилиб турувчи бу зот табобат илмидан ҳам чуқур хабардор бўлиб, машҳур табиб сифатида ном

таратган. Узоқ жойлардан беморлар уни излаб келишган.

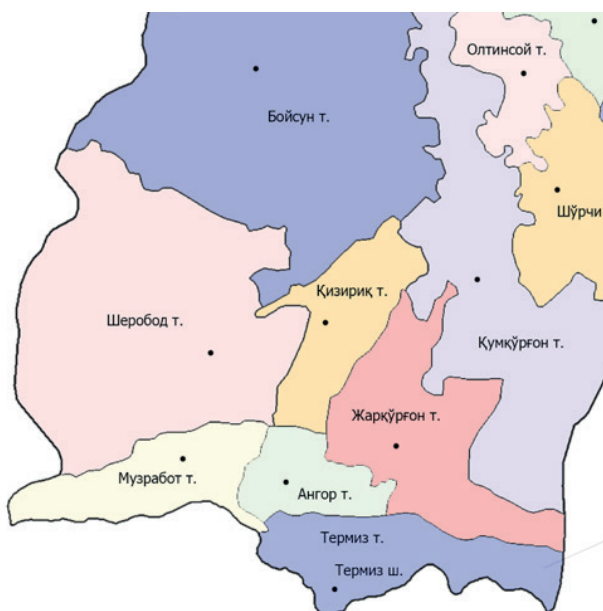
Ўша даврдаги Мовароуннаҳр ҳукмдорлари алломани ҳурмат қилишган ва ўзаро низоли масалалар келиб чиққанда, унинг маслаҳатига амал қилишган.

Маълумотларга кўра, олимнинг ҳаёти фожиали якун топган. Душманлари ғаразгўйлик, кўра олмаслик сабаб у зотни йўқ қилиш пайига тушадилар. Бундан хабар топган олим бомдоддан олдинроқ Бойсун сари отланади. Ичи қора кимсалар пайқаб қолиб изидан тушишади. Ҳозирги Музработ туманининг Деҳиболо қишлоғига етганида, ортидан қувиб келган 4–5 отлик киши уни ваҳшийларча ўлдиради. Қариндошлари суриштириб келишса, кимсасиз чўлда дуч келган чўпонлар икки-уч кун олдин ваҳшийларча ўлдириб кетилган нотаниш кишининг жасадини

кўмганини айтишади. Улар қабрни очиб, Абдулҳамид ибн Саид Термизийнинг шаҳид бўлганини кўришади ва майитни шу жойга қайта дафн этишади.

Меҳнат фахрийси Ҳайдар Сафаров ташаббуси билан қабр атрофи ўралиб, ободонлаштирилди ва зиёратгоҳга айлантирилди.

Юнус ХОЛМЎМИНОВ,
“Меҳнат шухрати” ордени соҳиби



Масала

3-бетда

350-ФАТВО

Сузиб бораётган кемада намозни тик туриб ўқишга қодир бўлган одамнинг беузр ўтириб намоз ўқиши макруҳ. Бу Имом Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳ сўзларидир. Аммо Имом Абу Юсуф ва Имом Муҳаммад раҳимаҳумаллоҳ наздида унда ўтириб ўқиш жоиз эмас. Демак, сузиб бораётган кемада беузр ўтириб намоз ўқимаслик лозим. Кема боғлиқ ҳолда сузмай турган бўлса, барча уламолар наздида беузр ўтириб намоз ўқиш жоиз эмас.

«Оламгирия», «Таҳзиб»

351-ФАТВО

Жума намозининг фарзлиги Қуръон, суннат ва ижмо билан собит бўлган. Жуманинг фарз бўлиши учун намозхонда олти шарт топилиши керак. Яъни, шаҳарда яшаш, сихат-саломатлик, ҳуррият (яъни қул бўлмаслик), эркак ва балоғат ёшида бўлиш ҳамда кўз билан оёқларнинг соғлом эканлиги. Саломатлик, шаҳарда яшаш, ҳуррият, эркаклик каби шартлар топилмаган кишилар жума намозини ўқисалар, жоиз ҳисобланади, пешин намози зиммаларидан соқит бўлади.

«Оламгирия», «Мухтасар»,
«Бадоеъ», «Канз»

354-ФАТВО

Жума ўқилмайдиган кичик қишлоқдан шаҳарга бир кун туриш учун келган одам жума кунига тўғри келиб қолса, жума намозини ўқиши зарур. Лекин шу куни уйига қайтадиган бўлиб қолса, жума ўқиши лозим эмас. Аммо шунда ҳам жумани ўқиб кетса, ажрга эга бўлади.

«Оламгирия», «Қозихон»,
«Тажнис»

356-ФАТВО

Арафотда жума намози ўқилмайди. Абу Ҳанифа ва Имом Муҳаммад раҳимаҳумаллоҳ сўзларига кўра, бир шаҳарнинг бир неча жойида жума намози ўқиши мумкин. Шу сўзга амал қиламиз.

«Оламгирия», «Мухит», «Хулоса»

6-бетда

Масала

5-бетда

359-ФАТВО

Жума намозидан олдин имомнинг хутба ўқиши фарз. Хутбанинг фарзлари бизнинг ханафий мазҳабимиз бўйича иккита. Биринчиси, пешин вақтида, лекин жумадан олдин ўқишлиши. Иккинчиси, Аллоҳ таолонинг зикри. Яъни, ҳамду сано ё таҳлил ёки тасбеҳ айтилиши. Хутбанинг суннатлари ўн бешта: таҳоратли бўлиш, тик туриш, қавмга юзланиш, «Аъзу...»ни ичида айтиш, хутбани қавмга эшитириш, ҳамд билан бошлаш, Аллоҳнинг зоту сифатларига хос санола ўқиш, икки шаҳодат калимасини ўқиш, Пайғамбаримизга салават айтиш, мўминларга панду насиҳат қилиш, оятлардан ўқиш, иккинчи хутбада ҳамду сано ва салаватларни такроран айтиш, мусулмонлар ҳаққига дуо қилиш, ҳар икки хутбани қисқароқ ўқиш, икки хутба орасида бироз ўтириб олиш. Хутбани минбарда айтиш ҳам суннат амаллардандир.

«Оламгирия», «Шарҳи Ҳидоя»,
«ал-Баҳр»

361-ФАТВО

Жума хутбасини ўқиш учун имом минбарга чиқиши билан намозхонларга ҳар қандай намоз, гап, салават, еб-ичиш каби амаллар тақиқланади. Ҳатто биров ноҳўя иш қилаётган бўлса, уни қайтариш учун овоз чиқармасдан, қўл билан ишора қилиш лозим.

«Оламгирия», «Муҳит», «Ҳулоса»

362-ФАТВО

Жума хутбасига ҳозир бўлганлар тиз чўкиб ўтирадилми ё чордона қурибми ёки бошқача ўтирадилми, фарқи йўқ. Лекин намозда ўтиргандек чўк-калаб ўтириш мустаҳабдир.

«Оламгирия», «Музмарот», «Меърож»

«Минг бир фатво» китобидан

“Роз ифшо қилмангиз...”

Динимиз ўзгалар сирини сақлаш ва ошкор этмасликка буюради. Зеро, сир сақлаш омонатдорлик саналиб, уни ёйиш эса хиёнат ва гуноҳ ҳисобланади. Боиси, сири очилган инсон бирор мусибатга учрайди, сирни очган эса одамлар орасини бузиш учун гап ташиб юрадиган чақимчига айланади.

Шуаро сурасининг 107-оятида пайғамбарларнинг ўз қавмлари билан бўлган муносабатларида омонатдор эканликлари таъкидланади: **«Албатта, мен сизлар учун ишончли (омонатдор) пайғамбардирман».**

Таъбир жоиз бўлса, омонатдорлик сир сақлай олишда яққол намоеън бўлади. Келинг, ҳазрат Алишер Навоий бу мавзуга қандай ёндашгани ва уни қандай ифодалаганини ўрганиб чиқайлик.

Шоирнинг куйидаги ғазалида сир сақлаш, сирдошга эътиборли бўлиш одоблари бундай акс этади:

Дўстлар, маҳрам деб элга роз
ифшо қилмангиз,
Бошингизга юз бало куч бирла
пайдо қилмангиз.

Мазмуни: “Элни маҳрам — одамларни сирдош деб ўйлаб, роз ифшо қилмангиз — сирларингизни очманг. Токи бошингизга юз бало ни орттириб олманг”.

Зеро, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бежиз уқтирмаганлар: **“Ишларингизнинг муваффақиятли якунланишини истасангиз, уларни яширинг. Чунки ҳар бир неъмат эгасининг ҳасадчиси бордир”** (Имом Табароний ривояти).

Дарҳақиқат, бировнинг қай даражада омонатдор эканини билмай туриб, унга сирларини очган кишининг бошига балолар ёғилади.

Фош қилманг роз, чунким
асрай олмай қилдингиз,
Ўзгалардин асрамоқ боре
таманно қилмангиз.

Ичингизга сиғдира олмаган сирни бошқалар қандай қилиб

қалбида сақласин?! Мантиқан олганда, бу ақлли одамнинг иши эмас. Зеро, ҳикматларда: “Ўз қалбинг сиринг учун ўзганинг қалбидан кўра кенгроқдир. Ўз қалбингга сиғмаган сир ўзганикига ҳам сиғмайди”, дейилган.

Ишқ асрорига тил маҳрам
эмастур зинҳор
Ким, кўнгулдин тилга они
ошкоро қилмангиз.

Шоир таъкидлашича, инсон кўнглида кечаётган сирларни тилга ошкор этдими, энди унинг сирлиги қолмайди. Чунки ишқ сирларига тил зинҳор маҳрам (дўст) эмас. Шу боис уни кўнглида сақланг ва зинҳор тилга чиқарманг. Хўш, бунинг сабаби нимада?

Чун кўнгулдур қалбу тил
ғаммоз, махфий розни
Жон ҳаримидин бу иккига
хувайдо қилмангиз.

“Қалб” деб луғатда “бир нарсани афдариш”га айтилади. У бир ҳолатда турмай, у ёқ-бу ёққа афдарилиб тургани учун ҳам “қалб” деб аталган. “Ғаммоз” — чақимчи. “Ҳарими” — маҳрами. **“Хувайдо”** — ошкор қилмоқ. Байтдан англашилишича, қалб ўзгариб турувчи, тил эса чақимчидир. Шундай экан, розни жоннинг махфий хонасидан бу иккисига ошкор қилмоқ асло мумкин эмас.

Бир ҳақимдан: “Сир агар иккидан ошиб кетса, ёйилиб кетади” деган ҳикматда нима назарда тутилган?” деб сўрашганида, у зот: “Бу ерда икки лаб ҳақида гап кетяпти. Агар сир икки лабдан ошиб, ташқарига чиқса, унинг ошкор бўлгани шу!” деб жавоб берган экан.

Чун кўнгул тил бирла маҳрам
бўлмади, ҳожат эмас
Айтмоқким, элга андин
нукта имло қилмангиз.

Ҳазрат Навоий сирни бирор кишига айтишгина эмас, ёзиб қолдиришни ҳам маъқул топмайди. Чунки сир қоғозга битилгач, кимдир барибир бир кун уни ўқийди ва элга ошкор бўлади.

Саҳв этиб, чун роз дуррин
сочтингиз, нозим бўлуб
Оҳнинг дудин саҳобу кўзни
дарё қилмангиз.

Нозим, яъни ёзувчи сифатида қалбингиздаги роз дурларини — ишқ сирларини сочиб юбориб, хатога йўл қўйдингиз. Хўш, энди оҳу фарёдингиз “дуд”и — тутунини “саҳоб” — булут, кўз ёшларингизни дарё қилиб йиғлашдан не наф? Шоирнинг ушбу фикрлари бугунги кундаги айрим инсонларнинг ҳолатига ҳам мос. Ижтимоий тармоқларда ўзининг ёки бошқаларнинг сирини бутун оламга ёйиб, кейин кўз ёш тўкаётган замондошларимиз бу ўғитга қулоқ тутишса, фойдадан холи бўлмас эди.

Чок-чок айлаб кўнгулни,
тилни айлаб юз тилим,
Ташлаб итларга, аларнинг ёди
қатъо қилмангиз.

“Қатъо” — кесмоқ, узмоқ. “Ёди” — эслаш, хаёлга келтириш. Ҳа, сирни ошкор қилиб қўйгач, кўнглингизни чок-чок йиртиб, тилингизни юз тилимга ажратиб, итларга ташлаб юборсангиз ҳам уларнинг ёди (афсус-надомат)дан қутулмайсиз.

Унинг зарари ҳечам сизни тарк этмайди. Яхшиси, бу хатони қилмаган маъқул.

Чун Навоий ишқ розин асрай
олмай қилди фош,
Отини роз аҳли тумморинда
иншо қилмангиз.

Ҳазрат Навоий ғазал мақтаёида ғоят назокат билан ўзини **“ишқ розин асрай олма”** ганликда айблаб, “роз аҳли” — сир сақловчилар мартабасига эриша олмагани учун маломат қилади.

Таъкидлаш жоиз, инсоният бор экан, бу мавзу ҳеч қачон аҳамиятини йўқотмайди. Улуғ шоирнинг ҳикматга тенг сатрлари эса бу борада бизга тарбия вазифасини бажаради.

Олимжон ОБИДЖОНОВ,
Қувасой шаҳар “Ислом” масжиди имом ноиб.

Тарбия

Конфетдан бошланган фожеа

Каримберди хотини Гулбодом билан дўстиникига меҳмонга боришди. Дастурхон турли ноз-неъматларга тўла. Меҳмондорчилик бир маҳалгача давом этди. Қайтишда Гулбодом ҳеч кимга билдирмай, ўзига ёққан шоколаддан биттасини олиб чўнтагига солди... Уйга келишганида қаршиларига уч ёшдаги Садирхон югуриб чиқди. Гулбодом чўнтагидаги шоколадни ўғлига берди. Бола конфетни еб бўлгач, “яна беринг”, деб хархаша қилди... Бу ҳол

бундан кейин ҳам бир неча марта такрорланди. Гулбодом қаерга меҳмонга борса, у ердан бирор нима “эплаб” келадиган бўлди.

Йиллар ўтиб, бу воқеалар эсдан ҳам чиқиб кетди. Садирхон бир пасда улғайиб, уйланадиган ёшга етди. Унга тагли-тугли оиладан келин танлашди. Тўй бўлиб ўтди. Келин-куёв аҳил яшай бошлади. Фақат Садирхоннинг бир одати хотинига эриш туюлди. Чунки эри қаерга

борса, ўша ердан ниманидир чўнтагига солиб келарди. Бора-бора бу иллат катталашди. Уйда шубҳали буюмлар пайдо бўла бошлади. Охир-оқибат Садирхон каттароқ жиноятга қўл урди. Ўртоғининг енгил автомашинасини ўғирлашда айбланиб қамалди. Хотини жажжи қизчаси билан қолди.

Бу воқеадан ота-она даҳшатга тушди. Айниқса, она кучли изтиробда ёнди. У: “Барчасига мен

айбдорман”, деб ич-этини ерди. Эри: “Нега нукул ўзингни айблаёсан?” деб сўрайвергач, шоколад воқеасини гапириб берди. “Ўғлимни ўғирликка мен ўргатдим, жигарбандимнинг ҳаётини барбод қилдим”, деб кўксига урди. Онаизор изтироб чека-чека сурункали касалликка гирифтор бўлди.

Тўлқин МУҲИДДИН, ёзувчи

Мусулмонларнинг аграр соҳадаги изланишлари

Мусулмонлар “ботаника ва фармакологиянинг кашфиётчилари” сифатида васфланади. Шу боис уларнинг бу соҳадаги ҳиссалари адолат билан тан олинади. Ғарбнинг нуфузли университетларидаги фармакология тадқиқотчилари таянадиган мўътабар китоблар ушбу ҳақиқатни тасдиқлайди. Сабаби, манбаларнинг аксарияти мусулмон олимлари томонидан битилган бўлиб, европалик олимлар томонидан фаол таржима қилинган. Ғарбнинг аксарият олимлари ўзларининг асарларида улардан иқтибос келтирадилар¹.

Мусулмон оламида агрономия бўйича биринчи китоб “Китабул филаҳа” бўлиб, Х асрда Ибн Вахший томонидан ёзилди. Кейинги ўринда Андалусияда Кордовадан Заҳровий (Абулкасис) томонидан ёзилган “Мухтасар китабул филаҳа” китобини келтириш мумкин².

XI аср агрономи Ибн Бассол Толедода ўсимликларнинг 177 тури тасвирланган “Девонул филаҳа” асарини тақдим этади. Ибн Бассолнинг амалий ва тизимли китобида фойдали ўсимликларнинг барглари, илдизи, сабзавотлари, ўтлар, зираворлар ва дарахтлар ҳақида батафсил тавсиф берилган. Шунингдек, уларни кўпайтириш ва парваришlash усуллари тушунтирилган³. Олим ўз асарида ернинг 16 хил тури, табиати, хусусиятлари ҳамда унумдор ерни ёмонидан фарқлашни ўргатади. Яна ернинг табиати, ранги ва қишлоқ хўжалигидаги афзаллик ёки камчиликларини таҳлил қилади. Ернинг яшовчанлиги йилнинг фаслига боғлиқлигини айтиб, ҳар бир рельефда ўсадиган турли ўсимликларни ажратиб кўрсатади⁴.

Ушбу китоблар қишлоқ хўжалигининг анъанавий амалиёт сифатида ҳам, илмий фан сифатида ҳам аҳамиятини намойиш этади⁵. Андалусияда агрономия қўлланмалари олимларнинг янги сабзавот ва мевалар турларини излашларига ва ботаника бўйича тажрибалар ўтказишига сабаб бўлгани ҳақида далиллар бор. Ўз навбатида, бу минтақа қишлоқ хўжалигидаги ҳолатнинг яхшиланишига ёрдам берди⁶.



Мусулмонлар Испанияга келганида, ер ресурсларининг озлиги сабаб озиқ-овқат танқислиги ва ўсимликларнинг хилма-хил эмаслигини кўрдилар. Рим қишлоқ хўжалиги, деярли ҳеч қандай ўзгаришсиз, асосий элементлари дон бўлган вестготлар томонидан сақланиб қолганди. Мева ва сабзавот деярли етиштирмаган Европанинг қолган қисмида ҳам ҳолат худди шундай эди. Бу вазиятдан келиб чиққан ҳолда, Андалусиядаги умавий раҳбарларининг сиёсати қишлоқ хўжалигини ривожлантириш билан боғлиқ барча ишларни илгари сурди. Бунинг учун, биринчи навбатда, иқлимга мос янги ўсимлик турларини экишни жорий қилдилар⁷.

XI асрнинг иккинчи ярмида Толедо ҳукмдори Маъмун турли ўсимликларнинг уруғини олиб келиш учун бош боғбони Иброҳим ибн Бассолга Шарққа саёҳат қилишни буюрди. У бошқа мўъжизалар қаторида апельсин уруғини ҳам келтирган. У ўз сафарини Валенсияда бошлаб, Сицилия, Миср, Сурия ва Ироққа ташриф буюрган. Ибн Бассол саёҳатининг сўнги нуқтаси шимолий Ҳиндистон эди. Ўша мамлакатларда апельсинлар “нарангаҳ” деб номланган ва араблар уларни “нараний” ёки “наранжий” (форс тилида “апельсин”) деб атай бошладилар.

Шундай қилиб, улуғвор Толедо шаҳрида биринчи уруғлар ўсди. Ушбу дарахтларнинг гўзаллигидан ва меваларидан мамнун бўлган Маъмун Сарагоса ва Валенсия ҳукмдорларига ҳам апельсин уруғини юборади. Вақт ўтиши билан Ибн Бассол боғдорчилик, ботаника ва фармакологияни

ўрганиш мактабининг асосчисига айланди (фармакологияда апельсин пўсти ишлатилган). Биринчи шундай боғлардан бири Севиля қироллик боғи эди, унинг бош боғбони Иброҳим ибн Бассол эди.

Гулхайри XIII асрнинг ўрталарида Европага келган яна бир ўсимлик. Узун новдалари анъанавий равишда бутун Евроосиёда қишлоқ уйларининг боғларини безатиб келган. Ушбу ўсимликнинг кўплаб навлари Ўрта Осиёдан келган, уларнинг тасвирлари кўплаб миниатюра расмлари, хусусан, XV аср ўрталарида Ҳирот санъат мактабида чизилган расмларда кўринади⁸.

Ҳозиргача лола биринчи марта Голландияда ўстирилган деб ишонишган. Тадқиқотчилар эса XI асрнинг таъриқли агрономи Ибн Бассол биринчи бўлиб бу жойларга лолаларни олиб келиб ўстира бошлаган деб ҳисоблашади. Қизиғи шундаки, унинг исми араб тилида “пиёз сотувчининг ўғли” деган маънони билдиради.

Европа лолалари ҳақида эслатма нафақат Абулхайр асарида, балки Ибн Аввомнинг “Китабул филаҳа” асарида ҳам учрайди. Унда Ибн Аввом лолани “Македон пиёзи” деб атади ва бу ҳақда қуйидагиларни айтади: “Бу худди сариқ заъфаронга ўхшайди, Македониянинг Искандария вилоятидан келган. Унинг гуллари ички томони сариқ, ташқи томони пушти, барглари куб шаклида йиғилади. Нам ва тоғли жойларда ўсадиган яна бир чиройли ва хушбўй гул бу сариқ заъфарондир”.

Дастлаб “куб шаклидаги македония пиёзи гуллари”нинг таърифи

олимларни бутунлай чалкаштириб юборди ва улар дарҳол уни лола сифатида аниқлашмади. Бу Ибн Аввом матни “Умдатут табиб” билан солиштирилгандан кейингина маълум бўлган. Ўсимликнинг барглари, илдизлари ва гулларининг морфологик тавсифлари тадқиқотчиларга жуда фойдали бўлди. Охир-оқибат, бу маълумот ҳақиқатан ҳам Европада лола ҳақида биринчи эслатма бўлгани аниқланди⁹.

Мусулмонлар нафақат ярим оролда, балки бутун Европада жуда машхур янги маҳсулотларни тақдим этдилар. Масалан, бақлажон асли Ҳиндистондан бўлиб, Эрон орқали Ўрта Ер денгизи бўйлаб тарқалди. Бундан ташқари, қовоқ, бодринг, ловия, саримсоқ, пиёз, сабзи, шолғом, исмалоқ ва бошқалар энг кўп экилган сабзавотлар эди¹⁰.

Андалусияда Шарққа экспорт қилинадиган анжир Абдурахмон II даврида Константинополдан ярим оролга олиб келинган. Лимон, грейфрут ва апельсин каби цитрус мевалар Шарқий Осиёдан олиб келинган. Улар, асосан, шарбат тайёрлаш учун, гуллари эса парфюмерия саноатида эссенцияларни тайёрлаш учун ҳам олинган¹¹.

Умуман олганда, ўрта асрларда Андалусия ва бошқа мусулмон мамлакатларида сабзавот ва мевали дарахтларнинг навлари сезиларли даражада ўсди. Уларнинг баъзилари аллақачон хитойлар, форслар ёки Ҳиндларга маълум бўлган бўлса-да, аммо Ғарб оламида тарқалишига мусулмон ботаниклари катта ҳисса қўшган десак, адашмаган бўламыз¹².

Манбалар асосида
Мунаввар НИЁЗАЛИЕВА
тайёрлади.

Отанинг суянчиғи

Бу бола отасининг ёлғиз фарзанди эди. Ота уни якка ўзи катта қилди. Аёли вафот этгач, иккинчи бор уйланмади ҳам. Ўқитди, уйлантирди. Ўғли шаҳардан уйланди. Хотини қишлоқда яшашга кўнмагач, шаҳарда ижарада яшай бошлади. Ота ўғлининг 30 ёшига совға қилиб, ишхонасига яқин

жойдан икки хонали квартира олиб берди. Кутилмаганда ота зинадан йиқилиб, оёғини синдириб олди. Ўғил отасининг оёғини гипслатиб, ўзининг уйига олиб кетди. Икки кун ўтмай, ёш келин хархаша бошлади. Ўғил ноилоҳ отани қишлоққа қайтариб олиб келди. Ўттиз йил боққан фарзандининг

уйига уч кун сиғмади. Ҳовлидаги дарахтлардан бирининг шохидан кесиб, отасига ҳасса ясаб бергач, уни амакисининг келинига тайинлаб, ўзи шаҳарга жўнаб кетди...

Ҳозир ота анча тузалиб қолган. Фақат унинг суянчиғи энди ўттиз йил боққан ўғли эмас, балки ҳассади.

Тарбия

Илм аҳли ўзини беҳожат тутсин

Олим ва солиҳлар ўзларини пуддорлардан узоқ тутишлари диннинг эъзозидир. Акс ҳолда, олимнинг гапи одамларга таъсир қилмайди. Халойиқ олимларни ўзларига муҳтож деб билса, улардан манфаат ололмайди. Киши динини улуғлагани учун савоб олади.

Ҳадисда **“Бир одам мевали дарахт экса ва унинг мевасидан жониворлар еса, унинг савоби дарахт экувчига берилади”**, дейилган. Ҳолбуки, дарахт экаётган киши жониворлар ҳам есин, деб ният қилмайди. Аксинча, бирор жонивор келса, уни ҳайдашни ният қилган бўлади.

Шунга қарамай, (гарчи буни ис-тамаса ҳам) жониворнинг фойдаланишига сабаб бўлгани учун савоб олаверади. Худди шундай, ўзини бой-бадавлат кишиларга муҳтож эмаслигини кўрсатган киши диннинг улуғланишига сабабчи бўлгани учун савоб олади.

Аллоҳ кўнгли синиқ кишилар биландир

Ҳазрат айтадилар: “Заиф, ҳеч кими йўқ киши ранжиш ўрнига хурсанд бўлиши керак. Чунки ота-она ҳам одатда қувватсиз, заиф боласини кўпроқ ҳимоя қилади”.

Бир ҳадиси қудсийда Аллоҳ таоло: **“Мен диллари синиқ кишиларнинг ёнидаман”**, деб марҳамат қилади. Рум доноси хўб айтган:

Тифл то гийрону то пўён
набуд,
Маркабаш жуз гардани бобо
набуд.

Таржимаси: Гўдак то ушлайдиган ва юрадиган бўлмагунича, унинг улови отасининг елкасида бўлади, бошқа нарса эмас. Қувват ва заифлик, бирор мулкка эга бўлиш ва йўқсилликнинг барчаси Холиқ ва Молик

томонидандир. Ҳар бир нарсада унинг асарлари ва хосиятлари намоён бўлади. Аллоҳ таолонинг раҳмати ҳар бир кишига турли кўринишда келади. Шунинг учун ғайри ихтиёрий ишларда Аллоҳ таоло кимни қайси ҳолда пайдо қилган ва қандай ҳолда турғизган бўлса, уни айна ҳикмат ва фойда деб билиб, унга рози бўлиш керак. Ғайриихтиёрий ишлар саъй-ҳаракатнинг майдони эмас. Заиф яратилган кишининг паҳлавон бўлишини, қора танли одамнинг оқ танли бўлишини, насаб жиҳатидан паст одамнинг олий насаб бўлишини орзу қилиши лағв ва бекордир. Бундай одамлар Аллоҳ таоло Ҳакимдир, бизни қайси ҳолда тутган бўлса, биз учун ўша нарса хайр ва яхшидир, эҳтимол, ҳолимиз бошқача

бўлганида турли гумроҳликларга мубтало бўлармидик, дейишлари лозим. Қуръони каримда айтилади: **«Аллоҳ бирингизни бирингиздан бирор неъмат билан ортиқ қилиб қўйган бўлса, сизлар уни (ҳасадгўйлик билан) орзу қилманг!»** (Нисо сураси, 32-оят).

Бу ғайриихтиёрий ишларга тегишли. Ихтиёрий ишларнинг ҳукми бўлакча: ундай ишларда ҳаракат қилиб, олдинга чиқиш фикрини қилиш керак. Зеро, Қуръони каримда: **«Раббингиздан (бўлувчи) мағфиратга ва кенглиги осмонлару Ерга тенг, тақводорлар учун тайёрлаб қўйилган жаннат сари (солиҳ амаллар қилиш билан) шошилингиз!»** дейилган (Оли Имрон сураси, 133-оят).

“Мажолису Ҳакимил умма”
асаридан
Ёрқинжон ФОЗИЛОВ таржимаси.

Ҳамдардлик

Маълумки, 6 феврал куни Туркиянинг жануби-шарқий вилоятларида кучли zilзила юз берди. Халқимиз табиий офат оқибатларини қалбига яқин олиб, чуқур қайғу ва ҳамдардлигини билдирмоқда.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Нуриддин домла Холиқназаров Туркия диёнат ишлари бошқармаси раиси профессор, доктор Али Эрбошга ҳамдардлик мактубини йўллади.

7 февраль куни юртимиздаги барча масжидларда пешин намозидан сўнг жамоат билан Туркиядаги zilзила оқибатида вафот этганлар ҳаққига Қуръони карим

хатмлари бағишланиб, хайрли дуолар қилинди.

Ҳақ таолодан кучли zilзила оқибатида вафот этган марҳумларни мағфират қилишини, яқинларига сабр-матонат беришини сўраймиз, жабр чекканларга тезроқ шифои комил ато этишини тилаймиз.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси Матбуот хизмати



Отамни қийнардн Макка соғинчи

Отам Яссавийни ўқирди тунлар,
Маишрабни ўқирди йўқолиб тинчи.
Энди ўйлаб кўрса, балки у кунлар
Отамни қийнардн Макка соғинчи.

Иброҳим Адҳамдан ривоят қилса,
Тинглардик, айтарди беҳисоб қисса.
Воҳ, умр экан-ку жуда ҳам қисқа,
Отамни қийнардн Макка соғинчи.

Расули акрамни сийратларидан,
Сифатлари ҳамда суннатларидан.
Ўқирди, тинглардим вужудим билан,
Отамни қийнардн Макка соғинчи.

Отамнинг соғинчи йўлбошим бўлди,
Ҳожи боболарим сирдошим бўлди.
Ҳожи момоларим қўлдошим бўлди,
Маккага етказди отам соғинчи.

Олис кечалари қочади уйқу,
Юракни ғижимлар изтироб, қайғу.
Китобларсиз олам зулмат, қоронғу,
Кўнглимни ўртайдн отам соғинчи.

Доимо Етти пир Хожа Нақшбанд,
Сўфи Аллоҳерга фикри эди банд.
Навоий, Жомийга ихлоси баланд,
Отамни қийнардн Макка соғинчи.

Тилидан тушмасди Юсуф-Зулайҳо,
Фузулий, Огаҳий, Ҳофиз, Ҳувайдо.
Лайли билан Мажнун, Тоҳир ва Зухро,
Отамни қийнардн Макка соғинчи.

Энди Яссавийни ўқийман тунлар,
Маишрабни ўқийман, йўқолар тинчим.
Муҳаммад Мустафо уммати улар,
Мени ҳам ўртайдн Макка соғинчи.

Мамадиёр ХУШМАТОВ,
Хатирчи

Muassis:

O'zbekiston musulmonlari idorasi "Shamsuddinxon Boboxonov" NMIU

Bosh direktor: Sultonbek IMOMNAZAROV

Шамол нури

Bosh muharrir: Abdul Jalil XO'JAM

Tahrir hay'ati:

Nuriddin XOLIQNAZAROV
Sodiq TOSHBOYEV
Homidjon ISHMATBEKOV
Shayx Abdulaziz MANSUR
Jaloliddin XAMROQULOV
Obidjon QODIROV
Uyg'un G'OFUROV
Muhammadsharif JUMAN
Xolmat ATABAYEV
Komiljon BURXONOV

Tolibjon NIZOMOV
Hikmatulloh TOSHEMIROV
Azizbek XOLNAZAROV
Jamoatchilik kengashi
Alisher ESHIMOV
Islomiddin ZUHRIDDINOV
Rustam JAMILOV
Muzaffar KAMOLOV

Toshkent – 100069, Zarqaynar
18-berkko'cha, 47-a uy.
(71) 227-34-30 (71) 240-05-19.
m-nashr@mail.ru
www.hidoyat.uz

Nashr ko'rsatkichi: 195
ISSN 2091-5225
2020-yil 3-sentabrda
0017-raqam bilan
ro'yxatga olingan.
Gazeta oyda ikki marta chop etiladi.
Bahosi kelishilgan narxda.

Navbatchi muharrir:
Azizbek XOLNAZAROV
Musahhiha:
Zabo OMONOVA
Sahifalovchi:
Komiljon MAHMUDOV
Ekspertizaga berildi:
31.01.2023
Xulosa (№03-07/767) olindi:
09.02.2023
"SHAMSUDDINXON BOBOXONOV" NMIU
bosmaxonasida chop etildi.

Adadi: 13.500
227/2-buyurtma.
Bosmaxona manzili:
Toshkent shahri, Zarqaynar
18-berkko'cha, 47-a uy.



Газетада оятлар, ҳадислар бор. Ножоиз жойларга қўйманг!

The newspaper contains ayahs and hadiths. Please, do not put it in inappropriate places!

في الجريدة آيات وأحاديث. لا تضعوها في مكان غير مناسب!

Газета содержит аяты и хадисы. Не оставляйте в неподходящих местах!